

Nya spridningsvägar

GULLMAR HENÄNG & ANDERS SVENSON

Spridning av växter med människans hjälp - med eller utan avsikt - har i större eller mindre grad säkerligen förekommit i alla tider. En hausse ägde rum i slutet av 1800-talet, då en rad nya växter tog sig hit med importerade fröblandningar till slottsparker och herresäten. Hylander har gett en omfattande redogörelse för detta fenomen i sin digra avhandling (Hylander 1943). Bland mera spridda och välkända arter från den tiden kan nämnas vitfryle *Luzula luzuloides*, parkgröe *Poa chaixii* och vitrapunkel *Phyteuma spicatum*.

Senaste årtiondet har en rad nya inkomlingar dykt upp på vägrenar och andra igensådda ytor. Vi kan nämna sådana som radgräs *Beckmannia syzigachne*, kvarngröe *Glyceria grandis*, strimgröe *G. striata*, kanadastarr *Carex tribuloides*, slaktoppsstarr *C. straminea*, lång bockrot *Pimpinella peregriana* m fl (Aronsson 1993, Fredén och Svensson 1994, Karlsson 1993, Niordson 1989, Stenberg m fl 1993, Stenberg 1994, Svensson och Anderberg 1994, Wanntorp 1994). En del andra på likartat sätt spridda arter har fått mindre uppmärksamhet. Här har vi sådana som pimpinell *Sanguisorba minor*, praktbrunört *Prunella grandiflora*, trädgårdssyra *Rumex rugosus* m fl av okänt ursprung (Aronsson 1992, 1993, Karlén 1995). Listan skulle kunna göras lång. Kanske hör fikonmållan *Chenopodium ficifolium* också hit (Aronsson 1994). Samtliga dessa senare har noterats också i Sollentuna på igensådda vägkanter. Somliga är konkurrenssvaga och blir kortvariga, medan andra finner sig väl till rätta och verkar bli mera bofasta.

Ytterligare en spridningsväg har vi i de från handelsträdgårdarna med plantskolealter ofta medföljande bergbräsma *Cardami-*

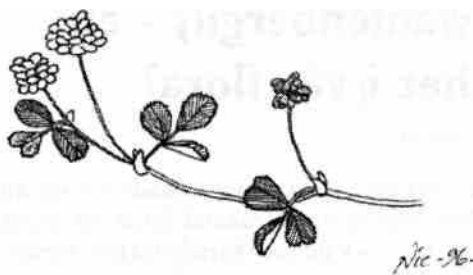
ne hirsuta och strandfräne *Rorippa sylvestris*, som man sedan får lära sig att leva med!

En ny så vitt vi vet inte tidigare omskriven och om detta senare fallet påminnande spridningsväg går via Vislanda, där Nordiska Gröntak AB (tillsammans med Svenska Lövträd AB) har sitt säte. Företaget levererar färdiga vegetationstyper av skilda slag, alltifrån strandvegetation via fukt- och torräng till moss-Sedum-mattor för berghällar och tak. Företaget tror sig därmed bidra till "att uppfylla Agenda 21:s krav på biologisk mångfald".

Moss-Sedum-mattor anläggs såväl på tak som i markplan. I underlaget till Sedum-mattorna används krossad kalk med ursprung i nedlagda kalkbrott på Öland. Vi har tittat närmare på dels en äldre 3000 m² stor takanläggning i Rissne, och dels en nyare markanläggning av mindre omfattning i Sollentuna.

Enligt specifikation över artsammansättningen, som ges i företagets gemensamma katalog för hösten 1995 och våren 1996, ingår ca 5 Sedum-arter där vit fetknopp *Sedum album*, gul fetknopp *Sedum acre* och kantig fetknopp *Sedum sexangulare* dominerar. Mossorna består huvudsakligen av brännmossa *Ceratodon purpureus*, vanlig spåmossa *Funaria hygrometrica*, silverbryum *Bryum argenteum* och takskrummossa *Tortula ruralis*. Dessutom ges en intressant upplysning: "av odlingstekniska skäl kan det vid leveranstillfället dessutom förekomma sandnarv, backtimjan, malört m fl örter och en del gräsplantor. Dessa kommer att torka bort och dö i den färdiga anläggningen."

Mossorna har vi lämnat därhän. Vi har bara konstaterat, att de uppgivna arterna är allmänt förekommande i hela landet och att de ofta är människans följeslagare.

Jordklöver (*Trifolium campestre*), en art som kanske kommer att spridas via de s k moss-Sedum mattorna.
Teckning: Bengt Nicolson.

På en takanläggning blir det ett oerhört krävande mikroklimat, som inte många växter uthärdar, och i Rissne har vi inte heller kunnat finna något annat kvarvarande än Sedum-arter och obestämda mossor.

Sedum-mattorna i Sollentuna ligger i terrasser vid Bygdevägen i anslutning till en bro över järnvägen. Anläggningen gjordes i november 1994 och vi har tittat på artsammansättningen sommaren 1995.

Av Sedum-arter har vi i fallande skala noterat vit fetknopp, gul fetknopp och kantig fetknopp, helt i överensstämmelse med deklARATIONEN, samt mindre frekvent kaukasiskt fetblad *Sedum spurium*, lydisk fetknopp *S. lydium*, tofsfetknopp *S. forsteranum* och mongoliskt fetblad *S. ewersii*.

Härutöver har vi antecknat ett 45-tal andra kärleväxter, som förmodligen har följt med. Flertalet tillhör trivialfloran och är kända även från omgivningen. Dock kan vi med stor sannolikhet säga, att arter som lundtrav *Arabis hirsuta*, malört *Artemisia absinthium*, fältmalört *A. campestre*, nicktistel *Carduus nutans*, duvnäva *Geranium columbinum*, en obestämd fibbla *Hieracium sp.*, knutnarv *Sagina nodosa*, jordklöver *Trifolium campestre*, råttsvingel *Vulpia myuros* och ett par andra följt med vid leveransen.

Man kan med visst fog anta, att mikroklimatet på en markanläggning av den typ, som den här aktuella, inte är fullt lika ogästvänligt som på takanläggningen i Rissne.

Vi kommer att med intresse följa utvecklingen i Sollentuna. Även om allt utom Sedum-arterna kommer att duka under, kan ju för området nya arter hinna sprida sig till och etablera sig i omgivningen. Och det är framför allt detta vi vill fästa uppmärksamheten på med tanke på den nu pågående Upplandsflorainventeringen. Svenska Gröntak AB uppger, att nya moss-Sedum-anläggningar såväl på takterrasser som i markplanet har anlagts eller kommer att anläggas bl a i Uppsala.

Till företagets förtjänst må anföras, att man enligt uppgift i sin verksamhet använder sig av enbart svenskt genmaterial, som i fallet moss-Sedum-mattorna sägs vara taget från Öland.

Litteratur:

- Aronsson, M. (red.) 1992: Floristiska notiser från Södermanland och Uppland. *Daphne* 3:2.
- Aronsson, M. (red.) 1993: Floristiska notiser från Södermanland och Uppland. *Daphne* 4:2.
- Aronsson, M. (red.) 1994: Floristiska notiser från Södermanland och Uppland. *Daphne* 5:2.
- Fredén, G. & Svensson, O. 1994: Strimgröe, *Glyceria striata*, funnen i Medelpad. *Svensk Bot. Tidskr.* 88:1.
- Hylander, N. 1943: Die Grassameneinkömmlinge SchwedischerParke etc. *Symb. Bot. Upsal.* VII:1.
- Karlén, L. (red.) 1995: Floristiska notiser från Södermanland och Uppland. *Daphne* 6:2.
- Karlsson, T. (red.) 1993: Floristiska notiser. *Svensk Bot. Tidskr.* 87:2.
- Njorðson, N. 1989: Kvarngröe, *Glyceria grandis*, funnet i Småland och Halland. *Svensk Bot. Tidskr.* 83:6.
- Stenberg, L., Thörn, N. och Westerberg, S. 1993: 23 nya kärleväxter rapporteras från landskapet Norrbotten. *Sv Bot. Tidskr.* 87:1.
- Stenberg, L. 1994: Dikesven, *Agrostis exarata*, i Norrbotten - första fyndet i Norden. *Sv Bot. Tidskr.* 88:6.
- Svenson, A. & Anderberg A. A. 1994: Lång bockrot, *Pimpinella peregrina*, ny för Sverige - etablerad från insädd ängsfröblandning. *Sv Bot. Tidskr.* 88:6.
- Wanntorp, H-E. 1994: Amerikanska gräsfröinkomlingar nu även i Sörmland. *Daphne* 5:2
- Wanntorp, H-E. 1995: Sloklosta och andra gräs i Sörmland. *Daphne* 6:1.